

Pukovnik
mr DUŠAN VIŠNJIĆ

Prilog teorijskoj raspravi o oružanoj borbi, njenim oblicima i sadržajima

Kad je reč o doktrini oružane borbe obično se u nas kaže da je to sistem koherentnih stavova kojima se izlaže na nauči zasnovano stanovište o toj pojavi, stanovište koje ima neposredni praktični značaj, jer prvenstveno služi kao pravilo, uputstvo o postupku. Pojedine odredbe neke doktrine mogu se prihvatiti različito, odnosno moguće je imati različite odnose prema njima: od ortodoksnog doktrinarnog, odnosno nekritičkog prihvatanja i slepog pridržavanja, preko nekog srednjeg, umerenog stava do njihove oštre kritike.

Budući da je kritički pristup principijelno moguć jer ga „dopušta i preporučuje” jedna od bitnih karakteristika svakog naučnog sistema — otvorenost i svesno namerno izlaganje kritičkoj diskusiji — mislim da naše doktrinarnе postavke o oblicima (i sadržajima) oružane borbe nisu naučno fundirane, da nemaju potpuno pouzdano naučno ishodište i, stoga, zaslužuju kritiku. S tim u vezi, značajno je podsetiti se i stava admirala flote Branka Mamule koji kaže: „...koncept odbrane kakav mi razvijamo ne može se ni zamisliti bez novih teorijskih prodora.”¹

Razlozi za neslaganje sa pojedinim doktrinarnim stavovima, prvenstveno s frontalnim, kombinovanim i partizanskim oblikom oružane borbe, te njihovim odredbama, kao i pokušaji traženja novih rešenja bili bi sledeći: *prvo*, ne postoji filozofska osnova svrstavanja pojava totaliteta oružane borbe i borbenih dejstava na jugo-

¹ Admiral flote Branko Mamula, *Savremeni svijet i naša odbrana*, VIZ, Beograd, 1985, str. 7.

slovenskom prostoru u neke konkretne forme, jer su takvi totaliteti relativno besformni, bezoblični (svaki totalitet procesa ispoljava se putem konkretnih, posebnih i pojedinačnih oblika, on sam „po sebi“, ni „za nas“ nema svoje sopstvene forme, više formi); *drugó*, nerazlikovanje borbenih dejstava i oružane borbe, odnosno njihova identifikacija i izjednačavanje putem favorizovanih oblika oružane borbe dovodi do teorijske zbrke, jer omogućava (podstiče) inkonzekventnu podelu; *treće*, naša normativna misao razmatra oblike oružane borbe odvojeno od njihovih sadržaja, što nije opravdano.

Metodološki postulati ove rasprave su:

(1) „oružana borba“ i „borbena dejstva“ nisu sinonimi, već posebne sintagme kojima se označavaju različiti društveni procesi i pojave. Njihov odnos nije odnos opšteg i posebnog, već odnos celine (oružana borba) i dela (borbena dejstva);

(2) oružana borba nastaje putem složenog odnosa borbenih dejstva kao posebnih društvenih procesa, koji i sami za sebe predstavljaju odnose, te je o oružanoj borbi opravdano misliti kao o odnosu odnosa ili naglašeno složenoj pojavi;

(3) rezultanta dva suprotna međusobno neindetifikovana procesa borbenih dejstava predstavlja suštinu sadržaja oružane borbe, te o sadržaju oružane borbe, iz metodičkih razloga, nije opravdano govoriti odvojeno od njenih oblika;

(4) borbena dejstva dispoziciono i egzistencijalno dovode do oružane borbe, ali ona sama, pojedinačno uzeta, nisu oružana borba, već njen deo;

(5) borbena dejstva su vrsta društvenih procesa, jer se putem njih proizvode određene društvene posledice ili promene. (Procesi uopšte, izazivaju nove procese ili relativno stabilna, kristalizovana objektivna jedinstva koja se spolja vide kao mirna, i to onda nazivamo društvenim tvorevinama.)

Borbena dejstva su vrsta voljnih procesa saradnje. Prema kriterijumu ciljeva, radi kojih se iniciraju, borbena dejstva se mogu svrstati u primarna i sekundarna. U grupu primarnih dejstava mogu se svrstati ona dejstva čiji je cilj osvajanje ili očuvanje nekog prostora, odnosno najveći deo svih vrsta i načina napadnih i odbrambenih procesa. Grupi sekundarnih pripadala bi različita kretanja (premeštanja) i odmaranja. Borbena dejstva se mogu svrstati prema kriterijumu posledica koje mogu proizvesti, odnosno značaju cilja koji ostvare u: strategijska, operativna i taktička. Mogućna su i druga svrstavanja, što nije predmet ovog razmatranja.

Na kraju ovih teorijsko-metodoloških postavki treba napomenuti da je osnovni cilj rasprave ukazivanje na druge, teorijski pouzdane oblike oružane borbe. Metod rasprave je logička analiza, jer je upravo ona primerena kritici svakog empirijski zasnovanog teorijskog sistema.

1. Odnosi (suprotnosti) borbenih dejstava i nastanak pojave — oružane borbe

Sledeći logičko, a ne sociološko shvatanje u razlikovanju pojmo-
va „proces” i „pojava”, kategorija „društvena tvorevina” nije, niti
može biti prihvaćena u mišljenju o stvarnoj, egzistencijalnoj oru-
žanoj borbi. Razloga za ovo ima više, a pored pomenutih je i da se
„društvena tvorevina” određuje kao relativno mirno, kristalizova-
no stanje; niz zgusnutih, nagomilanih društvenih procesa koji stva-
raju jedinstvo, celinu. Jasno je, već na prvi pogled, da oružana bor-
ba kao društvena pojava ima veoma malo zajedničkog sa ovim tipom
društvenih pojava i da se u njih ne može svrstati. S druge strane,
nazvati i oružanu borbu društvenim procesom značilo bi ne praviti
razliku između borbenih dejstava kao društvenih procesa i oružane
borbe kao društvenog procesa — pojave! Dakle, ova terminološka
distinkcija je neophodna, ali ne i dovoljna za izbegavanje moguće
teorijske zbrke i krupnijih teorijskih nesporazuma. A da bi bilo jas-
no o čemu je stvarno reč potrebno je izložiti neke osnovne stavove
i sudove koji na ovu razliku (i ne samo nju!) mogu bar elemen-
tarno ukazati.

U dalju raspravu može se poći od virtuelnih borbenih dejstava
(dejstva snaga van egzistencijalne oružane borbe, dakle „surogat
dejstva” koja su to po formi, a ne i po suštini, jer ne ispoljavaju
silu stvarno, već fiktivno) kao stalnih društvenih procesa. U vezi s
njihovim postojanjem može se postaviti pitanje — da li virtuelna
borbena dejstva dovode do virtuelne oružane borbe. Može se rela-
tivno pouzdano tvrditi da samo neki procesi i samo određeni odnosi
borbenih dejstava mogu da se nazovu virtuelnom (mogućnom) oru-
žanom borbom. Tako na primer, gotovo ni u kakvoj vezi nisu virtu-
elna borbena dejstva Nepala i Norveške, te njihov odnos ne može
da se nazove oružanom borbom ni u kakvom smislu, pa ni virtuel-
nom. Da bi se odnos dva procesa mogao nazvati virtuelnom oru-
žanom borbom, on mora biti vidno obeležen manifestacijama netr-
peljivosti, odnosno suprotnosti (na primer, tzv. stanja „zveckanja
oružjem” na granicama). Budući da je u prošlosti bilo veoma mnogo

slučajeva koji bi se mogli nazvati virtuelnom borbom, a da ipak iz tog stanja nije došlo do egzistencijalne, stvarne oružane borbe, ova „vrsta” oružane borbe, za sada, ne privlači posebnu pažnju, sem da se pomene i ukaže na jedan od mogućih pravaca istraživanja.² Dakle, iz činjenice postojanja virtuelnih (sposobnih, pripremljenih) borbenih dejstava zaključiti o postojanju virtuelne oružane borbe bilo bi neosnovano. Vidljivo je da se problem ne može rešiti ovim posrednim već drugim direktnijim putem, preko odnosa borbenih dejstava, kojim se valja posebno pozabaviti.

Odnos bilo koja dva procesa borbenih dejstava, prema iskustvenim pokazateljima, može se svesti na sledeće slučajeve: (1) obostrane indiferentnosti (ravnodušnosti); (2) saradnje; (3) jednostrane disjunktivnosti (isključivosti, suprotnosti); i (4) obostrane disjunkcije. Budući da je reč o društvenim procesima, podrazumeva se da ne može biti govora o nekim „čisto indiferentnim” ili „čisto disjunktivnim” odnosima, nego aproksimativno uzetim. S obzirom na to, da odnosi indiferentnosti i saradnje ne zaslužuju posebnu pažnju u kontekstu ove teme, više pažnje biće poklonjeno ostalim odnosima.

Čini se da najmanje poteškoće zadaju odnosi indiferentnosti, jer se slobodno može tvrditi da bi „istorija ratova” bio nepoznat pojam ljudskom društvu da su svi društveni procesi koje zovemo borbenim dejstvima ostali međusobno nezainteresovani. Iako ovakvi odnosi u prošlosti, a ni danas ne privlače pažnju, treba podsetiti na fenomen da se neke nacije i države nisu sukobljavale (nisu stupale u oružanu borbu) u dugim periodima svoje istorije ili uopšte, što ne bi trebalo zanemariti, ali se ovom prilikom to neće šire razmatrati.

Odnosi saradnje borbenih dejstava, razumljivo je, ne dovode do oružane borbe, već se kombinovanjem procesa borbenih dejstava, čiji su nosioci borbeni sistemi različne ili slične moći delovanja, izazivaju posledice kod protivničkih borbenih dejstava i tako ostvaruju stratejski, operativni ili taktički ciljevi.

Odnosi jednostrane disjunktivnosti

Odnos jednostrane disjunktivnosti pripada onom tipu odnosa kojim se teorija ratne veštine najmanje bavila. Razlog nebavljenja ovim odnosom prvenstveno se nalazi u saznanju da ih je u prošlo-

² Težnja za ostvarivanjem iznenađenja bila je i ostala značajan princip ratne veštine, čijoj realizaciji, posebno u stratejskom (i svakom drugom) obimu ne pogoduje nekakav „period zaoštavanja odnosa” budućih protivnika u stvarnoj oružanoj borbi i zato treba očekivati njegovo retko pojavljivanje. Ovo posebno važi za slučaj nuklearne agresije, jer moć nuklearnog oružja dolazi do punog izražaja iznenađnim dejstvom.

sti bilo veoma malo. Osnovu ovog odnosa čini suprotan stav subjekata odlučivanja.³ Ta suprotnost rezultira odgovarajućim odlukama o transformaciji i netransformaciji virtuelnih u egzistencijalna, stvarna borbeno dejstva. Tako strana koja pokrene borbeno dejstvo u totalitetu (ili parcijalno) postaje agresor, a taj akt agresije se zove „intervencijom”. Šta radi druga strana za to vreme? Druga strana postupa po Tolstojevom „ne protivi se zlu nastiljem”.⁴ Očigledno je da ovakav odnos, ako se nešto ne izmeni, ne može da dovede do nove pojave — oružane borbe, razumljivo ni do rata. Ovakvih procesa je bilo relativno malo u prošlosti, ali kako je poznato, za teoriju nije bitan broj slučajeva — dovoljan je samo jedan. Takav slučaj je, na primer, intervencija SSSR u Čehoslovačkoj 1968. godine. Sledi zaključak da ovaj tip odnosa ostaje na jednostranom procesu — jednom borbenom dejstvu i da tzv. „pasivni otpor” druge strane ne može da se nazove pravim otporom (jer ga pasivni otpor nikako ne može zameniti), te oružana borba nije usledila. Međutim, ne sme se izgubiti iz vida činjenica da ovaj tip odnosa važi kako za makro, tako, u određenom smislu, i za mikroprocese borbenih dejstava (parcijalne procese) kad oružana borba počne. To su slučajevi odnosa jednog sekundarnog i (nekih aktivnosti) jednog primarnog oblika borbenih dejstava, na primer, odmaranja i nekog napada. Ipak, jasno se vidi da ovaj tip odnosa nije isti u mikro kao u makroprocesima, jer nosioci sekundarnih borbenih dejstava nikad ne ispoljavaju takav stupanj ravnodušnosti da ne bi uzvratili nasrtljivcu.

Odnosi obostrane disjunkcije

Pretpostavlja se da je ovaj tip odnosa najznačajniji za nastanak oružane borbe. Za njegovo što pouzdanije razmatranje treba se podsetiti na to kako društvene odnose tumači sociologija. Zbog terminološke neujednačenosti u sociološkoj misli jedni teoretičari pridaju veći značaj društvenim procesima, a drugi društvenim odnosima. Profesor Lukić pripada onim prvim i zbog toga on odnose, pozivajući se na Marksa, naziva oblikom društvenih procesa (jer se jedan proces javlja u više oblika). Za ovu raspravu su zanimljivi odnosi jednakosti i nejednakosti, posebno ovi drugi, jer po pravilu oni

³ Razume se, budući da ovde nije reč o životinjskim ili ljudskim jedinkama, ovi društveni procesi mogu biti dovedeni u pomenute odnose voljom subjekata odlučivanja. A subjekti odlučivanja za pokretanje makroprocesa su nosioci političke moći, vlasti, a za mikroprocese borbenih dejstava vojna rukovodstva odgovarajućeg ranga.

⁴ Gandi je nastojao i uspeo da postigne autonomiju Indije „nevršenjem nasilja” (ahimsa) ili „pasivnim otporom”. Sličnu osnovu ima pokret Kvekeri — hrišćanske protestantske sekte, i drugi.

rađaju sukobe i borbu, zbog različitih ciljeva, odnosno vrednosti. Odnose sukoba i borbe, kako vidimo, Lukić svrstava u procese.⁵ Međutim, u ovoj raspravi sukobi i borbe shvaćeni kao odnosi procesa (borbenih dejstava) ne mogu biti procesi u sociološkom smislu, već pojave — procesi, odnosno oblici pojava — procesa, jer je započeto razmišljanje o odnosima koji jesu društveni, ali kojima se zbog toga ne mora dati sociološko, već ono značenje koje mu pripada prema teoriji ratne veštine. Odnosi sukoba i borbe nastaju na osnovu razlike u društvenoj moći, interesa i ciljeva. Osnovna razlika između odnosa sukoba i odnosa borbe je u sledećem: u sukobu, kao odnosu suprotnosti, nepomirljivost je izražena u blažoj formi, nego u odnosu borbe, jer je reč o odnosu obostranog (protivnih strana) ometanja, dok je u borbi reč o odnosu obostranog (obeju protivničkih strana) ništenja dejstava, radnji, pa i samih ljudi.⁶ Odnos obostrane disjunkcije borbenih dejstava javlja se kao odnos suprotnosti društvenih procesa kao totaliteta koji se razlikuje samo kroz odnose parcijalnih procesa putem njih. U tom odnosu nepomirljivih procesa, u svakoj njegovoj formi konkretnog ispoljavanja, nije sve svedeno na odnos negacije, jer postoji prvi odnos — odnos sukoba čija je suština ometanje. Oni se kombinuju i dopunjuju sve dok traje pojava — odnos. Tako, na primer, u bilo kojem boju⁷ u inženjerskom obezbeđivanju borbenih dejstava neki aspekti delatnosti zaprećavanja imaju ulogu ometanja. Sličnu ulogu imaju i neke aktivnosti utvrđivanja. Ili, najveći broj takozvanih „mera” borbenog obezbeđenja (obeju strana, razume se) imaju ometajuću (sprečavajuću) ulogu. Odnos negacije je jasniji i može se gotovo svesti na odnos vatre (funkcije vatre sukobljenih strana) kojom se negiraju dejstva, radnje i sami ljudi. Bez „razmene” vatrenih „poruka” za dva procesa borbenih dejstava teško se može tvrditi da su međusobno disjunktivni procesi sile, to jest da je nastala oružana borba kao sukob sila, jer se iz jednostrane disjunkcije vidi da nije ispunjen Marksov uslov „da protiv sile nema drugog otpora osim sile”.⁸

⁵ O tome šire videti: Radomir Lukić, *Osnovi sociologije*, „Narodna knjiga”, Beograd, 1974.

⁶ Pretpostavlja se da je, pored ostalog, zanemarivanje ove disjunkcije značajan uzrok nerazlikovanja rata i oružane borbe, jer u ratu postoje, pre njegovog početka, započeti brojni diplomatski, politički, psihološki, a posebno ekonomski sukobi, pored oružane borbe kao sukoba naročite vrste.

⁷ Prethodno je rečeno da se boj ne vezuje za oblike borbenih dejstava, već da je u pitanju oblik oružane borbe o čemu će u daljem tekstu još biti govora. (Napomena važi i za oblike oružane borbe.)

⁸ Pismo Marksa Engelsu 1851. godine, (Engels, *Izabrana vojna dela*, VIZ, Beograd, 1960).

Totalitet procesa (makroprocesi) i parcijalni (mikro) procesi borbenih dejstava su pominjani i sad treba reći nešto o njihovim odnosima. Bez detaljnijeg ulaženja u filozofske probleme kategorije „totaliteta” podsetimo se da su ga dijalektički tumačili Hegel i Marks, razume se, na svojstveni način.⁹ Prema Markovićevom tumačenju¹⁰ sličnosti i razlika Hegelovog i Marksovog shvatanja, totalitet nije fiksni entitet, pa je bolje govoriti o „procesu totalizacije”, što je u slučaju borbenih dejstava naročito opravdano, te bismo za oružanu borbu mogli reći da je pojava koja nastaje i razvija se putem odnosa (tih) procesa totalizacije. Da su borbeni dejstva svojevrsan proces totalizacije nije teško utvrditi, ako imamo u vidu njihovu savremenu realnost. Jer, danas ni najbogatije, ekonomski najjače države naše planete ne mogu imati pod oružjem sve snage na koje računaju (da bi im mogle zatrebati u nekom oružanom sukobu), već samo dec snaga, a kad dođe do krizne situacije ili rata, odnosno oružane borbe, te snage se mobilizacijom povećavaju, a u procesu oružane borbe popunjavaju, jer se „troše” u odnosu s protivnikom. Stupajući u međusobni odnos, uvek kao nedovršeni totalitet, i zbog toga (i drugih razloga) nekim delom započetih procesa, bilo koja dva međusobno neravnopravna procesa borbenih dejstava suprotnih strana, tvore neki konkretan oblik oružane borbe. I kad govorimo o oružanoj borbi kao odnosu dva suprotna procesa totalizacije onda uvek mislimo upravo na sve te raznovrsne oblike odnosa konkretnih, mikroprocesa suprotstavljenih strana. Njihov zbir čini celokupnost oružane borbe, kako u bilo kom trenutku njenog dešavanja, tako i u neakvom krajnjem bilansu.

Konkretni oblici oružane borbe nastaju iz odnosa primarnih oblika borbenih dejstava sukobljenih strana. Pored njihove međusobne disjunktivnosti, kao prvog i glavnog uslova za nastanak neke konkretne pojave oružane borbe, drugi važan uslov jesu nejednake sile, energije nosilaca tih suprotnih procesa, jer u protivnim, pojava ne bi mogla nastati.¹¹ Treći uslov nastanka konkretne pojave oružane borbe je međusobna neravnodušnost. Jer, može neki proces napada biti usmeren na više mogućnih pravaca i ako na svakom od tih pravaca postoje sistemi (snage) spremni za odbrambeni proces,

⁹ Hegel je ironično protumačio Šelingovo shvatanje totaliteta kao „...noć u kojoj su sve krave crne”. (Po M. Markoviću, *Filozovski osnovi nauke*, Srpska akademija nauka, Beograd, 1981).

¹⁰ M. Marković, isto.

¹¹ Može nastati neka vrsta oružane borbe i u slučaju jednakih snaga (energija) u sukobu ali takvo stanje pre bi se moglo nazvati — po analogiji sociološke klasifikacije pojava — oružanom tvorevinom, kao što je na primer, bio slučaj sa stanjem između prve i druge bitke na Marni.

do pojave će doći samo na pravcu koji je izabrao napadač. Četvrti i poslednji značajan uslov, mada ne i obavezan, jeste postojanje dva osnovna primarna oblika borbenih dejstava — napada i odbrane. Da ovaj uslov načelno egzistira dobro je poznato, međutim, isto tako je poznato da se mogu suprotstaviti napad — napadu, što se često dešava, posebno kad je odbrana izuzetno aktivna (čemu se danas posebno teži).¹²

2. Kritički osvrt na postojeće doktrinarne oblike i sadržaje oružane borbe

Oblici (forme) ispoljavanja oružane borbe, smatram da nisu formulisani i obrazloženi na zadovoljavajući način u našoj ratnoj veštini i zbog toga ću pokušati u najkraćem izneti svoje gledanje o njima, u skladu sa izloženim metodološkim pristupom. Da bi se do određene postavke došlo, mora se poći od odnosa oblika i sadržaja.

Prema dijalektičkoj logici, svaki predmet, stvar, proces ili pojava ima svoj sadržaj i svoj oblik. Opšti oblici svega su prostor i vreme. Prostor je onaj oblik sadržaja u kojem delovi tog sadržaja postoje jedan pored drugog, jer svaka stvar, proces ili pojava mora biti rasprostrta, mora se protezati u nekim prostornim dimenzijama: drvo, put, brdo, brigada na odmoru, boj divizije i puka itd. Vreme je onaj oblik procesualnog sadržaja u kojem jedan sadržaj sledi za drugim, odnosno sve materijalne stvari moraju trajati i prolaziti.

Odnos oblika (forme) i sadržaja jedan je od trajnih povoda filozofskih, naučnih, umetničkih i drugih rasprava. Zato, evo ukratko (datih) onih gledišta savremene dijalektičke logike o ovom odnosu, koja će poslužiti kao jedno od teorijskih uporišta kritičkog osvrta na naše aktuelne iskaze o oblicima i sadržajima oružane borbe, a i kao osnova za tvorbu relativno novih stavova o ovom značajnom, pre svega, teorijskom problemu naše, i ratne veštine uopšte.

Osnovu svakog procesa i pojave čini njen sadržaj, a svaki oblik je uvek oblik određenog pojedinačnog ili opšteg sadržaja. Sadržaj ili oblik su nerazdovjni ali nisu identični. Svaki sadržaj postoji i razvija se u sebi odgovarajućem obliku. Nema bezobličnog sadržaja niti besadržajnog oblika. Razvijajući se, sadržaj zamenjuje jedan oblik drugim, prelazi iz jednog u drugi. Oblik se, ponekad, javlja

¹² Teško bi se moglo naći opravdanje za postojanje odnosa dve odbrane. Taj odnos može biti rezultat konkretne pojave oružane borbe, čije trajanje je teško, gotovo nemoguće odrediti.

konzervativnim. Kod procesa (pojava) uvek je prisutna borba oblika i sadržaja. Jedan sadržaj može imati više oblika i obrnuto. Sadržaj se može menjati po obliku, a da se suštinski ne menja.

Prema našoj doktrinarno-normativnoj teoriji postoje oblici oružane borbe i sadržaji oružane borbe.

Oblici oružane borbe su: frontalni, kombinovani i partizanski. Bitnije odredbe ovih oblika jesu sledeće:¹³

Frontalni oblik oružane borbe primenjuje se na početku agresije na Jugoslaviju. Na frontu se izvode odbrambene i napadne operacije. Oružane snage, počev od državne granice, uporno brane prostor. Razbijanje, uništavanje i proterivanje oružanih snaga agresora sa jugoslovenskog prostora postiže se napadnim operacijama na frontu.

Borbe protiv krupnih vazdušnih i pomorskih desanata imaju strategijski značaj. Borbena dejstva za gradove na frontu, u vlastitoj pozadini i na privremeno zaposednutoj teritoriji načelno predstavljaju sastavni deo operacija.

Ako se cilj opštenarodnog odbrambenog rata ne može ostvariti frontalnim oblikom oružane borbe, on se postepeno transformiše u kombinovani oblik oružane borbe.

Kombinovani oblik oružane borbe primenjuje se kada se frontalnim oblikom ne može slomiti ofanziva agresora. U kombinovanom obliku oružane borbe vode se istovremeno međusobno usklađena borbena dejstva i drugi oblici borbe i otpora na frontu, privremeno zaposednutoj teritoriji i u vlastitoj pozadini. Težište dejstva može biti na frontu ili na privremeno zaposednutoj teritoriji. Očuvanje i kontrola što većeg prostora odlučujući je uslov primene ovog oblika oružane borbe. *Prostor je cilj borbenih dejstava.* Kombinovani oblik se može transformisati u frontalni u završnom periodu rata ili u partizanski kad agresor uspe da ispreseca naše ratište, a dejstva na frontu izgube strateški značaj.

U *partizanskom obliku oružane borbe* pretežno se izvode partizanska borbena dejstva. Frontalna borbena dejstva se izvode na delu ratišta gde postoji kontinuiran front operativnog značaja. *Masovne borbe i bojevi oružanih snaga, neprekidna i aktivna borbena dejstva, borbena i druga aktivnost naroda čine sadržaj i suštinu partizanskog oblika oružane borbe.* Partizanski oblik oružane borbe osigurava njeno neprekidno vođenje na celom jugoslovenskom ratiš-

¹³ Kratka interpretacija osnovnih doktrinarnih postavki za pripremanje i vođenje oružane borbe u opštenarodnom odbrambenom ratu.

tu. Cilj je neprekidno iscrpljivanje i uništavanje snaga agresora. menjanje odnosa snaga u našu korist, stalno povećanje slobodne teritorije i stvaranje uslova za prelazak u drugi oblik oružane borbe. Na ratištu ima više operativnih težišta koja u svojoj ukupnosti čine strategijsko težište. Ovo težište se izražava i dejstvima strategijske grupacije. Ne prihvataju se frontalna odbrambena dejstva strategijskih razmera. Osnovno obeležje oružane borbe je stalna ofanzivnost i aktivnost. U određenim uslovima, moguće je partizanskim oblikom oružane borbe ostvariti i krajnji cilj opštenarodog odbrambenog rata.

Ovakvo svrstanim oblicima oružane borbe mogu se uputiti sledeći ozbiljniji, opšti prigovori.

Prvo, poznato je da se klasifikacija obavlja prema obimu pojma. Klasifikacija oblika oružane borbe je data bez prethodno određenog sadržaja i obima pojma „oružana borba”.

Drugo, podela je inkonzekventna, jer i pored najbolje volje nije moguće uočiti kriterijum ili kriterijume prema kojima je obavljena. Da bi klasifikacija mogla biti valjano obavljena neophodno je poći od svojstva karaktrističnog za klasu pojava koja se naziva oružanom borbom, odnosno od takozvanog principa deobe. „Partizanski oblik oružane borbe” nije i ne može biti sinonim za „nefrontalni oblik oružane borbe”, jer sve partizanske jedinice, i sve one jedinice koje dejstvuju na partizanski način, u bilo kakvom sukobu imaju, za vreme dok sukob traje, front bez obzira na razlike u „prirodi” tog fronta pri partizanskom i nepartizanskom načinu dejstva. Zato bi u datom sistemu označavanja bila jedino mogućna dihotomija formalno-logičkog tipa: „frontalni oblici” — „nefrontalni oblici”, „partizanski oblici” — „nepartizanski oblici” oružane borbe i njihove kombinacije.

Treće, umesto oblika oružane borbe ovde je reč o tri moguće varijante prostornog (jugoslovenskog) totaliteta borbenih dejstava, dakle samo „naša polovina” (naš pol) oružane borbe, jer se neprijatelj u njima daje samo u elementarnim naznakama; preusko, nedovoljno. Ovaj prostorno-vremenski totalitet varijanata vlastitih postupaka u suprotstavljanju svakoj vrsti agresije na našem ratištu, zasnovan na logički zaista valjanoj proceni sopstvene ugroženosti i moćima društva da se tim opasnostima odupre, ne može se nazvati oblicima oružane borbe, jer pored ostalog oružanu borbu vidi samo kao nešto opšte, bez posebnog i pojedinačnog, a poznato je da takvo „opšte” ne postoji. To „opšte” se vidi u tri modaliteta, u istom prostoru. Međutim, i ti modaliteti su opšti, a poznato je da

opšte postoji samo kao „mnogo jednog” ili „jedno u mnogome” (pojedinačnom i posebnom), na osnovu čega se može zaključiti da postojeća podela ne može biti dokazana uobičajenim logičkim postupkom.

Četvrto, takozvani „sadržaji oružane borbe” izdvojeno se tretiraju. Ovaj postupak se ne može opravdati, jer je to neobičan, svojevrsan pokušaj posrednog dokazivanja da postoji bezobličan sadržaj i besadržajan oblik, a kako smo ranije videli upravo je suprotno aksiomatski — nema besadržajnog oblika i bezobličnog sadržaja.

Peto, transformacija oblika oružane borbe u nas izaziva veliku pažnju, te je ni normativna teorija nije zanemarila. Međutim, o transformaciji se ne razmišlja kao o procesu razvoja sadržaja koji zamenjuje jedan oblik drugim, prelazi iz jednog u drugi, već kao o zameni „praznih formi”, iz čega se može zaključiti da ne može biti sve u redu ni sa oblicima ni sa sadržajima oružane borbe. Pitanje je da li je sasvim ispušten sadržaj oružane borbe pri operacionalizaciji njenih oblika i pored činjenice da su sadržaji oružane borbe zaista dati odvojeno od oblika. Zato, da bi se još neke dileme eliminisale potrebno je učiniti kraći osvrt na doktrinarno-normativno date sadržaje oružane borbe.

Osnovni sadržaji oružane borbe prema našoj doktrinarno-normativnoj teoriji jesu: protivvazдушna odbrana, protivoklopna, protivdesantna, protivpešadijska borba, protivartiljerijsko-raketna borba, pomorska odbrana, protivelektronska borba, diverzantska, protivdiverzantska dejstva i zaprečavanje.

Ovako datim „sadržajima oružane borbe” može se prigovoriti sledeće.

Prvo, ni sadržaji oružane borbe nisu izvedeni iz opšteg pojma „oružana borba” ili od pojma „sadržaj oružane borbe”, takozvanim postupkom specijalizacije (od opšteg prema posebnom i pojedinačnom). Taj opšti pojam „oružane borbe” ili „sadržaja oružane borbe” nije bilo neophodno navoditi, ne bar u strogo logičkoj formi, pa ipak, postojeća klasifikacija je morala na njega biti oslonjena.

Ovakva klasifikacija je izvedena empirijski iz totaliteta pojave, bolje reći iz „procesa totalizacije” (jednostrano svaćene), moguće oružane borbe na jugoslovenskom ratištu. Međutim, pošto se (opšti) pojam neke pojave nikako ne može izjednačiti s njenim prostornim totalitetom, ovaj pokušaj empirijske klasifikacije nije mogao biti uspešan i zato što je empirijska klasifikacija indikativna, a ne deduktivna.

Drugo, govori se o „osnovnim” sadržajima oružane borbe, a pri tome se ne pominju „izvedeni” ili neki drugi sadržaji, te ne može biti jasno zašto su ovi nazvani osnovnim sadržajima.

Treće, ako oružana borba „ne sadrži” ništa ni više ni manje od navedenog, onda ona to sve mora sadržavati u „svakom obliku borbenih dejstava” i „svakom vidu dejstava”, a to očigledno nije tako.

Cetvrto, sadržaji su dobiveni mehaničkom deobom, što se vidi iz podatka da sadržaj čini: pet borbi, dve odbrane, dva dejstva i zaprečavanje. Na osnovu izvedenih podataka može se zaključiti da sadržaj oružane borbe sintetički dat čine: borbe, dakle neki oblici borbenih dejstava; odbrane, što znači neki vidovi borbenih dejstava; neka specifična dejstva i jedno zaprečavanje. Međutim, ni ovaj pokušaj, sem racionalnosti u rečima, ne daje ništa novo, te se i dalje ne vidi šta je stvarni sadržaj oružane borbe.

Peto, iz formulacije svakog sadržaja oružane borbe vidi se da niti ima nekakve razlike između oružane borbe i borbenih dejstava, niti se na toj razlici insistira. U tome se najdalje otišlo pri eksplikaciji takozvane protivpešadijske borbe, za koju se tvrdi da je osnovni sadržaj borbenih dejstava. O ostalim se tvrdi sledeće: da je protivvazдушna odbrana neophodna zbog mogućnosti raznovrsnih dejstava neprijatelja iz vazdušnog prostora; značaj protivoklopne borbe uslovljen je značajem oklopno-mehanizovanih jedinica protivnika; slično važi za protivdesantnu borbu, protivartiljerisko-raketnu borbu, protivelektronsku borbu itd.

Šesto, zbog nedostatka kriterijuma deobe, klasifikacija sadržaja oružane borbe nije samo mehanička već je i neprecizna, odnosno nedovoljno je diskriminativna. Najindikativniji primer je zaprečavanje za koje se tvrdi, pored ostalog, da se preduzima u okviru protivoklopne, protivdesantne, protivpešadijske borbe i pomorske odbrane. Da ne bismo uzeli u obzir samo jedan slučaj, zapitajmo se: nije li, na primer, protivoklopna borba istovremeno i protivdesantna (čak suštinski, principijelno!); protivdesantna borba istovremeno i protivvazдушna; protivelektronska borba se izvodi i u svakoj drugoj, itd.

Sedmo, stvarni sadržaj oružane borbe jesu njeni efekti; društvene posledice do kojih dovode bojevi, bitke i operacije. Fizički sadržaj ovih konkretnih oblika jesu socio-tehnički sistemi i procesi u koje oni stupaju.

3. Stvarni oblici oružane borbe

Svaki oblik oružane borbe odnosi se na pojedinačni ili opšti sadržaj. Kao primer pojedinačnog sadržaja može se uzeti jedna od najznamenitijih bitaka¹⁴ drugog svetskog rata — staljingradska. Staljingradska bitka je pojam i izraz, odnosno logički i govorni (jezički) oblik jedne individualne bitke. *Njen stvarni, fizički oblik mogu činiti samo ukupne snage obeju strana* (oko dva miliona ljudi, 20 hiljada topova, oko dve hiljade tenkova i oko dve hiljade aviona) *raspoređene* (ne konstantno, ne neprekidno za svih šest meseci trajanja) *na oko sto hiljada kvadratnih kilometara*.¹⁵ Primer opšteg logičkog sadržaja bio bi samo simbol „bitke”, pod kojom bi mogli podrazumevati i „Kanu” i „borodinsku bitku”, i „bitku na Neretvi” ili bilo koju drugu. Oblik i sadržaj su nerazdvojni ali nisu identični. Određen sadržaj zahteva odgovarajuću formu, ali se u određenu formu ne može uključiti svaki sadržaj.

Na osnovu istorijskog iskustva prošlih ratova i nekih vidova mirnodopske prakse, može se relativno pouzdano tvrditi da skoro sve ono što naša aktuelna teorija naziva oblicima borbenih dejstava možemo da nazovemo oblicima oružane borbe. Podsetimo da su oblici borbenih dejstava: operacije, bojevi i borbe. Prilikom „promocije” tih oblika borbenih dejstava u oblike oružane borbe, potrebna je manja korekcija *borbe*, koja i aktuelnoj normativnoj teoriji zadaje brige, i zato bi, možda, bilo korisno ukloniti je iz datog niza, a u njega uključiti *bitke* koje su neopravdano isključene. Tako bi niz imao sledeći izgled: *operacije, bitke, bojevi*.

Zašto se predlaže isključenje borbe? Polazeći od kriterijuma snaga, kao nosilaca jednog od dva primarna oblika borbenih dejstava (napada i odbrane), može se s puno opravdanja tvrditi da samo združene jedinice, sastavi (sistemi i podsistemi) mogu relativno samostalno dejstvovati (napadati ili se braniti). Prema tome, proces čiji je nosilac združena jedinica, može odgovarajućim protivprocesom (čiji je nosilac sistem ili podsistem relativno visoke autonomnosti) kao drugim „sastavnim delom” da obrazuje početni oblik oružane borbe koji bi se mogao nazvati *bojem*.¹⁶ Izuzetak bi činile neke

¹⁴ Prema aktuelnom svrstavanju pre bi se reklo da je u pitanju jedna od najznačajnijih operacija drugog svetskog rata.

¹⁵ Brojni podaci uzeti su iz *Vojne enciklopedije*, tom 9, Beograd, 1975, str. 133.

¹⁶ Nije preporučljivo boj shvatiti usko, odnosno „dopustiti” da samo onaj sukob u kome učestvuju najviše združene taktičke jedinice može da se nazove bojom. Zašto puk u napadu i ojačani bataljon u odbrani ne bi vodili boj, odnosno zašto taj oblik sukoba ne bi mogao da se nazove bojem?

vidovske jedinice, koje zbog svog posebnog značaja mogu biti i nezdružene u boju. Odnosi nezdruženih snaga u boju mogu se nazivati elementarnim, mikropojavama, putem kojih osnovni boj traje kao relativno samostalna pojava. Neke samostalne borbe, nezavisne od zamisli i planova strana nosilaca sukobljenih procesa, bile bi krajnje problematične i nije sasvim jasno čemu bi vodile.

Kriterijum svrstavanja oblika oružane borbe ne može biti jedan jednostavan, već složen, kompleksan. Mislim da bi trebalo da ga čine: snage (sistemi, podsistemi) nosioci suprotnih, primarnih procesa (ili sastavnih delova svakog oblika) i vreme trajanja pojave. Na osnovu formulisanog kriterijuma *bojem* bi se mogao nazvati onaj oblik oružane borbe čiji su „sastavni delovi” suprotni oblici primarnih procesa, borbenih dejstava, a njihovi nosioci — snage — združeni taktički sastavi.¹⁷ Trajanje boja određeno je izdržljivošću ljudi i tehnike kojom rukuju, odnosno žestinom sukoba i gubicima (gubici bitno zavise od toga da li se primenjuje oružje za masovno uništavanje ili ne). Boj najčešće predstavlja fazu bitke ili operacije ili se poklapa s njihovim trajanjem, što je čest slučaj kad se boj dešava na pomoćnom pravcu dejstva suprotstavljenih strana. Ishod boja ima pozitivan predznak za onu stranu koja je u osnovi ostvarila postavljeni cilj, a negativni predznak za stranu koja nije uspeła da ostvari postavljeni cilj.¹⁸

*Bitka?*¹⁹ Ovaj simbol je ko zna iz kojih razloga sasvim neopravdano „prognan” iz ratne veštine. Treba ga vratiti da bi se njime rešile dve relativno bliske dileme: *prva* je vezana za odnos procesa borbenih dejstava različne namene, konkretno — jednog taktičkog i jednog operativnog, a *druga* je — kako izbeći veštačku dihotomiju operacija, odnosno njihovu podelu na operacije operativnog i operacije strategijskog značaja. Dakle, kad jednu pojavu čini proces napada operativnog značaja i proces odbrane taktičkog značaja, ta pojava se može nazvati *bitkom*. Isto tako, bitkom se mogu nazvati i sve operacije koje nazivamo operacijama operativnog značaja. Nosioci procesa u tim operacijama bile bi nejednake snage operativne

¹⁷ Ovo je istovremeno i fizički sadržaj boja, odnosno sadržaj ovog konkretnog oblika oružane borbe. Stvarni sadržaj jesu posledice do kojih boj dovodi.

¹⁸ Dalja klasifikacija bojeva (i drugih oblika) neće se vršiti, jer je ova početna dovoljna za ovu priliku, sem što se napominje da bi jedna od podela mogla biti: elementarni i složeni boj (nikako „združeni”, jer u boju dolazi do prividnog a ne stvarnog združivanja).

¹⁹ „Bitka je sukob dve krupne neprijateljske formacije koje predstavljaju glavnine protivničke vojske ili koje bar nezavisno dejstvuju na svom bojištu.” (Engels, Isto.)

namene.²⁰ Prostor dešavanja bitke u odnosu na boj raste geometrijskom progresijom. Ishodi bitaka načelno dovode do većih posledica (promena) nego ishodi bojeva. Te posledice imaju odraz na tok oružane borbe, jer jednu stranu, na određenom prostoru (vojištu), dovode u povoljniji, a drugu u otežan položaj.

Operacija je najviši oblik oružane borbe. Sastavni delovi operacije su jedan primarni oblik borbenih dejstava čiji su nosilac snage strategijske namene (strategijski napad) i njemu suprotni primarni oblik borbenih dejstava čiji nosilac su snage operativne ili operativno-strategijske namene (odgovarajuća odbrana). Putem operacija ispoljava se oružana borba u celini; najčešće svi njeni aspekti — bez ostatka. Kao najpotpuniji, operacija je i najrasprostranjeniji oblik oružane borbe (dešava se na najvećem prostoru), koji se ostvaruje putem bitaka i bojeva ili samo putem bojeva. Posledice operacija odražavaju se na ratištu kao celini.

*

Završavajući raspravu o oblicima oružane borbe, može se, što neposredno što posredno, zaključiti sledeće:

(1) sve do pojave masovnih armija i širokog korišćenja tehničko-tehnoloških rezultata ljudskog progressa u vojne svrhe, oružana borba je predstavljala relativno celovit, jedinstveni čin sudara sila zaraćenih strana s pojavnim oblicima koje tadašnja vojna misao nije uspela da uoči i registruje. Do izrazite diferencijacije oblika oružane borbe dolazi krajem osamnaestog, a posebno početkom dvadesetog veka kad se javlja operacija;

(2) ne postoji „naša” oružana borba i „njihova” (neprijateljeva) oružana borba, jer se onda ne zna ni šta je, ni „čije je”, ni kako nazvati ono kad se „naša” i „njihova” oružana borba sukobe. (Isto važi i za rat.);

(3) boj, bitka i operacija oblici su oružane borbe baš zbog toga što se *u njima na različitom prostoru, horizontalnoj i vertikalnoj ravni, rasprostiru „naše” i „njihove” snage*; borbeni sistemi određene moći, kao nosioci odgovarajućih društvenih procesa koje nazivamo borbenim dejstvima, a koji kao i svi drugi procesi traju i prolaze;

(4) boj, bitka i operacija međusobno se ne bi mogli razlikovati po obliku, odnosno bilo bi to formalno razlikovanje ako bi njihovi ishodi, posledice do kojih one dovode bile iste. Posledice bitke su

²⁰ Analogno boju, ovo bi bio fizički sadržaj bitke, a slično važi i za operaciju. Njihov stvarni sadržaj jesu posledice koje nastaju njihovim okončanjem.

načelno znatno veće od posledica boja, a posledice operacije od posledica bitke, po obe sukobljene strane. Kad se kaže „posledice”, misli se, kao što je već rečeno, na stvarni sadržaj navedenih oblika, jer određenom sadržaju pripada odgovarajući oblik;

(5) stvarna transformacija sadržaja i oblika oružane borbe odvija se putem borbe odlika i sadržaja. Razvijajući se, jedan sadržaj zamenjuje jedan oblik drugim; boj prerasta u bitku, bitka u operaciju i obratno, jer razvoj ne mora biti i nije uvek progresivan.

SUMMARY

A CONTRIBUTION TO THE DEBATE ON THE ARMED STRUGGLE, ON ITS FORMS AND CONTENTS

Our theoretical and doctrinal postulates on forms and contents of the armed struggle cannot, in the opinion of the author of the article, bear scientific criticism. It is, therefore, to the interest of a further quicker and more effective development of our military scientific thought that they should undergo changes. In order to do this, we should start from the following theoretical and methodological postulates: „the armed struggle” and „combat operations” are not synonyms, because „the armed struggle” consists of complexly interrelated combat operations; the resultant of two opposite but mutually not indifferent processes of combat operations makes the substance of contents of the armed struggle, since combat operations are a social process of a kind by which certain social consequences or changes are produced.

After our doctrinal-normative literature there are three forms of the armed struggle: frontal, partisan and combined. Such a scassification can be objected to in the following: *one*, the classification was not preceded by the definition of contents and scope of the idea of the „armed struggle”; *two*, the classification is inconsequent, because it has been made without a clearly set criterion of division; *three*, forms of the armed struggle are talked of, while there are actually only three possible variants of the totality of combat operations in our geographical space, i.e. „our half, our pole” of the armed struggle; *four*, we cannot talk of forms of the armed struggle divorced from their contents, since there does not exist a form without contents or a content without a form; *five*, when we talk of a possible transformation of forms of the armed struggle, because they are taken without their contents we talk of interchange of empty forms, which is dialectically untenable, since we talk then of the process of development of contents which interchange the forms.

Similar objections can be addressed also to the contents of the armed struggle. *One*, „basic” contents are mentioned, while derived contents or some other contents of the armed struggle are not put forth. *Two*, the formu-

lated contents of the armed struggle are not always and everywhere present and cannot claim generality. *Three*, contents have been derived only by mechanical division. *Four*, from the contents of the armed struggle is evident that there is no difference between the armed struggle and combat operations. *Five*, division of contents has been made without a criterion. *Six*, the real contents of the armed struggle are its effects, its social consequences.

The real forms of the armed struggle are *combat*, *battle* and *operation*, because in these forms, in different spaces, in the horizontal and vertical planes, are deployed „our” and „their” forces, also combat systems of certain power, as the factors of corresponding social processes which we call combat operations. Their consequences are different and this is the essential criterion for their division. Transformation of forms of the armed struggle is realized by a combat growing into a battle, and by a battle developing to an operation, and vice-versa, since their development is not always progressive.

RESUME

CONTRIBUTION A LA THEORIE DE LA LUTTE ARMEE, DE SES FORMES ET CONTENUS

D'après l'auteur, nos postulats théoriques et doctrinaux, concernant les formes et les contenus de la lutte armée, résistent mal à la critique scientifique et, devraient être modifiés dans l'intérêt d'un développement plus rapide et efficace de la pensée scientifique militaire. Pour le faire, il faudrait procéder depuis les postulats théoriques-méthodologiques suivants: la „lutte armée” et les „actions de combat” ne sont pas des synonymes, car, la „lutte armée” résulte des rapports complexes des actions de combat; la résultante de deux processus d'actions de combat opposés et déterminés constitue l'essence du contenu de la lutte armée, car les actions de combat représentent une sorte de processus sociaux susceptibles de générer les conséquences et des changements sociaux.

D'après notre littérature doctrinale et normative, il existe trois formes de lutte armée: frontale, partisane et combinée. Cette classification présente les lacunes suivantes: *premièrement*, la classification est établie sans que préalablement soient définis le contenu et l'ampleur de la notion de la „lutte armée”; *deuxièmement*, cette classification n'est pas dans un esprit de conséquence, parce que faite suivant les critères qui manquent de clarté; *troisièmement*, l'on traite de formes de lutte armée, alors qu'effectivement il s'agit de trois variantes possibles de la totalité des actions de combat dans notre territoire, c.a.d. de „notre partie, de notre pôle” de la lutte armée; *quatrièmement*, l'on ne peut pas traiter des formes de lutte armée indépendamment de ses contenus, car il n'y a pas de forme sans contenu non plus que de contenu sans forme; *cinquièmement*, lorsque on traite de transformations possibles des formes de la lutte armée, dû à leur séparation des contenus de la lutte armée, l'on traite de substitution de „formes privées de contenu” les

unes aux autres, ce qui, de point de vue dialectique, est insoutenable, car il s'agit d'un processus de développement de contenu par suite duquel une forme est substituée par une autre.

De pareils reproches peuvent être faits aussi à l'adresse des contenus de la lutte armée. *Premièrement*, sont mentionnés les contenus „fondamentaux” de la lutte armée sans en citer les contenus qui en dérivent ou autres. *Deuxièmement*, les contenus cités de la lutte armée ne sont pas toujours et partout manifestés, par conséquent, ne peuvent pas prétendre à être de nature générale. *Troisièmement*, les contenus résultent d'une classification mécanique. *Quatrièmement*, les contenus de la lutte armée laissent voir qu'il n'y a pas de différence entre la lutte armée et les actions de combat. *Cinquièmement*, la classification des contenus est faite sans critère. *Sixièmement*, les vrais contenus de la lutte armée consistent en ses effets, en conséquences sociales.

Les vraies formes de la lutte armée sont le *combat*, la *bataille* i l'*opération*, car à travers elles dans les différents espaces en horizontale et en verticale, sont déployées „nos” forces et „leurs” forces; sont en présence les systèmes de combat de puissance déterminée en tant que protagonistes des processus sociaux correspondants que nous qualifions d'actions de combat. Leurs effets sont différents et c'est ce qui fait essentiellement le critère de leur classification. La transformation des formes de la lutte armée se déroule par l'évolution du combat en bataille, de la bataille en opération et vice-versa, car le développement n'est pas toujours progressif.

РЕЗЮМЕ

К ВОПРОСАМ ТЕОРЕТИЧЕСКОГО ОБСУЖДЕНИЯ ВООРУЖЕННОЙ БОРЬБЫ, ЕЕ ФОРМ И СОДЕРЖАНИЙ

Положения нашей теории и доктрины о формах и содержаниях вооруженной борьбы, по мнению автора, не могут выдержать научной критики, так что их в интересах дальнейшего более быстрого и успешного развития военно-научной мысли надо было бы менять. Чтобы это сделать, надо исходить из следующих теоретическо-методологических постулатов: „вооруженная борьба” и „боевые действия” не являются синонимами, ибо „вооруженная борьба” возникает путем сложных отношений боевых действий; равнодействующая двух противоположных неиндифферентных процессов боевых действий представляет собой сущность содержания вооруженной борьбы, ибо боевые действия являются видом общественных процессов, путем которых производятся определенные общественные последствия или изменения.

Согласно нашей доктринарно-нормативной литературе, существуют три формы вооруженной борьбы: фронтальная, партизанская и комбинированная. Такому разделению форм вооруженной борьбы можно сделать следующие примечания: во-первых, классификация сделана без предварительного определения содержания и объема понятия „вооруженная борьба”; во-вторых, деление является неконсеквентным, ибо оно проведено без

четкого критерия разделения; в-третьих, рассматриваются формы вооруженной борьбы, а на самом деле речь идет о трех возможных разновидностях совокупности боевых действий на нашей территории, то есть, о „нашей половине, нашем полюсе” вооруженной борьбы; в-четвертых, о формах вооруженной борьбы нельзя говорить отдельно от ее содержаний, ибо не существуют формы без содержания и содержания без формы; в-пятых, рассмотрение возможности преобразования разъединенных от содержания форм вооруженной борьбы сводится на несостоятельную в диалектическом отношении взаимную замену „пустых форм”, ибо речь идет о процессе развития содержания, заменяющем одну форму другой.

Подобные примечания можно сделать и в отношении содержаний вооруженной борьбы. Во-первых, упоминаются „основные”, но не приводятся производные или другие содержания вооруженной борьбы. Во-вторых, указанные содержания вооруженной борьбы не являются всегда и везде сущими, они не могут претендовать на общность. В-третьих, содержания получены механическим разделением. В-четвертых, из содержания вооруженной борьбы видно, что нет разницы между понятиями „вооруженная борьба” и „боевые действия”. В-пятых, разделение содержаний проведено без критериев. В-шестых, действительные содержания вооруженной борьбы заключаются в ее эффектах, общественных последствиях.

Действительные формы вооруженной борьбы — бой, сражение и операция, ибо в них на различном пространстве, в горизонтальной и вертикальной плоскостях распространяются „наши” и „их” силы; боевые системы определенной силы, как носители соответствующих общественных процессов, которые называем боевыми действиями. Их последствия бывают различными и это именно и является критерием их разделения. Преобразование форм вооруженной борьбы совершается путем возрастания боя в сражение, сражения в операцию и наоборот, ибо развитие не бывает всегда прогрессивным.